

157.

Schiffen.

his.

V

0011

(alt. Nr. 393.)

Sammelband von 57 Schriften Theol.,
philos. u. jurist. Inhalts.
von Meier, J. Th.

P. VII. 89.

DISPUTATIONVM METAPHYSICARVM

VNDECIMA

DE

NECESSARIO
ET CONTIN-
GENTE,

QVAM

PRAESIDE

IOHANNES HOMBORGIO
LOGICÆ PROFESSORE
ORDINARIO,

IN ACADEMIA IVLIA

Die Iunii.

Publico examini subijcit

ZACHARIAS PETRI
Brunsvicensis.

HELMÆSTADI,
Typis HENNINGI MULLERI

ANNO MDCCCLIII.

56

IN GRATIAM

*Amplissimorum Consultissimorum ac Prudentis-
simorum Virorum*

DN. TOBIÆ OLFEN
ANDREÆ PAUL
IOHANNIS CAMMANNI I.V.D.
TILEMANNI à DAM

Inclytæ Reip. Brunsvicensis Consulium Spe-
ctatissimorum Meccœnatum & Evergetarum

suorum ætatem observandorum γύ-

μνασμα hoc Metaphysicum in Fa-
mæ templo collocandum

Exhibuit

ZACHARIAS PETRI.

T H E S I S I.

Doctrinam causarum postquam exposuimus, pergimus ad Necessarium & Contingens; utrumque verò consideratur vel in ordine ad modum causandi, vel in ordine ad modum essendi.

II. Causæ enim si ita causant, ut non possint non causare, necessariò causant; & effectus, qui ita ab ijs producitur, necessarius est, sive necessariò producitur: sin autem ita causant, ut possint non causare, contingenter causant; & effectus, qui ita ab ijs producitur, contingens est, sive contingenter producitur.

III. Ens autem si ita existit, ut non possit non existere; necessariò existit, & est ens necessarium: sin autem ita existit, ut possit non existere; contingenter existit, & est ens contingens.

IV. Nos de Necessario & Contingente non priori sed posteriori modo acturi, contemplabimur utrumque tamquam affectionem entis disjunctam: explicabimus enim quomodo entia se habeant ratione necessitatis & contingentia, hoc est, an sint in rerum naturâ necessariò vel contingenter. Ex quibus liquet, nos heic in Metaphysicis non de Necessario & Contingente complexo, sed incomplexo agere.

V. Verum ut certo ordine progrediamur, totam hanc diatriben sequentibus capitibus includemus. *Primo* explicabimus varias utriusque vocis acceptiones. *Secundo*

cundò inquiremus, an detur in rebus ipsis *Necessarium* & *Contingens*. *Tertiò* agemus paucis de utriusque natura & definitione. *Quarto* de divisionis adæquatione. *Quinto* denique de varijs *Necessarij* & *Contingentis* divisionibus.

VI. Vocis *Necessarij* acceptiones recenset Aristoteles quatuor v *Metaph.* cap. v. Primò, *Necessarium* id dicitur, sine quo, ut concausâ (*ὡς συναιτία*) fieri non potest, ut vivatur; quo pacto necessaria est animali respiratio, & alimentum, cum sine his esse non possit. Hic est primus necessarij modus, sine quo, ut concausâ, aliquid vivere, aut omnino esse nequit. Nam etsi hoc loco solius vitæ mentio fit; inferiùs tamen, ubi hic modus ad quartum reducitur, ipsum quoque esse commemoratur: nam inquit loco cit: *ἔστιν γὰρ μὴ ἐνδέχεται εἶναι μὴ τὸ ἀγαθόν, εἶναι δὲ τὸ ζῆν καὶ τὸ εἶναι ἀνευ τινῶν, ταῦτα ἀναγκασία, καὶ ἡ αἰτία ἀνάγκης ἐστὶν αὐτῆ.* Cum enim hic bonum, illic vita atque esse sine quibusdam non contingunt: tum hæc necessaria sunt, & causa hæc necessitas quadam.

VII. Secundò ea dicuntur necessaria, sine quibus fieri nequit, ut bonum aut sit, aut fiat; vel malum aliquod amoveatur, aut non adsit. Hoc modo necessarium sit alicui medicatam potionem bibere, ne agrotet; & in Aeginam navigare, ne pecunias amittat. Hoc secundo modo ea necessaria dicuntur, sine quibus fieri nequit, ut bonum aut sit, aut fiat; vel aliquod malum tollatur, vel amoveatur. Hoc necessitatis modo studium pietatis, sive observatio mandatorum Dei cuivis mortalium, etiam fideli & renato, & in statu gratiæ viaque salutis constituto, necessaria est; ut in illo statu gratiæ usque ad finem vitæ suæ perleveret, & salute tandem consummatâ fruatur.

III. Tertiò necessarium vocatur id, quod violentum

rum est & vis ipsa: hoc verò est, quod præter propensionem ele-
ctionemq; impedit ac prohibet. Quod enim violentum est, ne-
cessarium dicitur, quo fit, ut molestum sit: quemadmodum & E-
venus ait: Quod enim est necesse, id cuiq; molestum accidit. Et
vis necessitas quaedam est; quemadmodum Sophocles ait: *At
hac cogit vis me invitum facere.* Videturq; necessitas quid-
dam esse, quod persuasioni nihil cedat: & rectè quidem; Volun-
tatis enim rationisq; motui adversatur. Hoc necessarium est
violentum, nec dissuasioni cedit. Nam quæ non possu-
mus non perpeti, frustra dissuaseris. Huic rectè intelli-
gendo facem allucent ea, quæ habentur in Ethic. cap. v:
*Ad ea agenda, ait Philosophus, quæ nec in nostrâ potestate
sunt, nec nostrâ sponte fiunt, nemo prorsus quemquam hortatur,
quippe cum vanum sit, persuasum esse cuiquam non calere, aut
non dolere, aut non esurire, aut quidvis aliud tale, cum nihilomi-
nus hæc ipsa pariatur.*

IX. Quartò, quod aliter se habere non potest, necessa-
riò ita se habere dicimus: atque ex hoc necessario cetera quoq;
omnia modo aliquo necessaria dicuntur; sive sit *συνείησιον*, sive
aliud quid, sine quo bonum obtineri vel haberi, aut ma-
lum tolli seu evitari non potest: quia ea omnia aliquo
modo necessaria dixeris, eo quòd aliquem necessitatis
gradum participant.

X. Nemo sanè aliàs dixerit simpliciter & absolute
necessarium esse, ut animal cibum, ægrotus pharmacum
sumat, aut lapis sursum projiciatur; cum ne illud qui-
dem sit simpliciter & absolute necessarium, ut ipsæ hæc res
actu sint. Quare Aristoteles non sine causâ tres prio-
res necessitatis modos, qui sunt necessarij, secundum quid,
ad quartum, utpote necessarium simpliciter ita dictum,
retulit: quemadmodum candidum secundum quid ad
candidum simpliciter referri solet.

A 3

XI. Con-

XI. Contingens juxta Aristotelem i Prior. anal. cap. iii multifariam dicitur. *Contingere enim i dicimus, & quod est necessarium; & quod non est necessarium; & quod est possibile: sed harum significationum nulla heic locum habet.* ii. Contingens idem est ac fortuitum: sic contingit fossorem vineæ thesaurum effodere. Sed nec hæc significatio huc quadrat. i ii. Contingens sumitur pro mutabili, quod aliter se habere potest; ut necessarium pro immutabili, quod aliter se habere non potest; ita accipitur i Prior. anal: cap. xi ii, uti etiam vi Ethic. cap. iv; atque hoc modo Contingens nunc nostræ considerationis est.

XII. Hæc ut aliquanto pluribus diducamus, explicabimus quatuor isthæc: *Non potest non-esse; Potest non-esse; Potest esse, Non potest esse.* Priora ut & posteriora duo sibi invicem opponuntur contradictoriè; quia inter ea nullum prorsus potest dari medium: Hæc autem duo; *Non potest non-esse, & Non potest esse,* opponuntur ut termini contrarij; qui quidem ambo eidem rei falsò tribui possunt, sed numquam verè: inter eos tamquam medij interponuntur hi duo, *Potest non-esse, & Potest esse,* ut termini subcontrarij; qui inter se verè non pugnant, sed eorum alteruter alterutri superiorum contradictoriè opponitur.

XIII. Porro τὸ *Non potest non-esse* subalternari videtur τὸ *potest esse.* Nam quod non potest non-esse, id certè præsupponit, & quasi includit, quòd possibile sit esse; aut certè ejus contradictorium, scilicet quòd non possibile sit esse, hoc est, quod impossibile sit esse: unde consequitur, ut quod necesse est esse, impossibile sit esse; quod est absurdum: videatur Aristot. *Ἐπιπέρας* cap. xv. Quod igitur

igitur non potest non-esse, Necessarium est. Quod non potest esse, impossibile est: nihil autem simpliciter tale est, nisi quod contradictionem involvit. Quod potest non-esse, contingens dicitur. Quod potest esse, possibile.

XIV. Ex his etiam manifestum fit, quomodo differant Necessarium & Contingens. Non enim formaliter & per se potentiam, sed modum essendi significant, nempe an res sit talis, ita ut possit se aliter habere, an secus; & præscindunt ex naturâ suâ ab actu existendi, quem nec ponunt, nec tollunt. Ita necesse est hominem esse animal rationale; sive actu sit, sive non sit: nihil enim aliud primò & per se significatur, quàm modus essendi; exempli gratiâ, homo necessariò est animal rationale; Petrus currit ita, ut possit non currere h. e. currit contingenter, quandoque tandem cursum suum sit producturus. Hæc itaque est ratio Necessarij & Contingentis communiter & abstractè sumtorum, ut præscindunt ab actu exercito, & nullam differentiam temporis connotant.

XV. Notabis quoque Necessarium & Contingens accipi vel in Concreto, vel in abstracto. In concreto sumtum significat tum ipsum subjectum, quod est, tum modum, quo est. In abstracto verò tantum & præcisè dicit modum essendi; & propriè dicitur Necessitas & Contingentia.

XVI. Verum enim verò quum Ens sit vel necessarium vel Contingens, non immeritò nunc quæritur, an detur tale ens, quod summè & simpliciter necessarium sit, sive quod prorsus sit in se & suâ essentiâ, nullâ intercedente dependentiâ, necessarium & immutabile. Sed responsio in promptu est, si quis modò secum expendat, Deum esse, communi consensione, quæ pro lege naturæ putanda est, gentium, hæctenus fuisse confirmatum. Sanè
qui

qui de divinitatis existentia dubitat, haud sanè intelligo (ut
tar verbis Ciceronis ii de natura Deorum) cur non idem
sol sit, an nullus sit, dubitare possit. Quid enim (ut idem paul-
lò antè dixerat) tam apertum tamq̃ perspicuum, cum calum si-
speximus, caelestiaq̃ contemplati sumus, quàm esse aliquod numen
præstantissimæ mentis, quo hæc regantur?

XVII. Sed Deum esse unicâ ratione demonstrare
nunc erimus contenti. Supponimus verò primò dari
ens factum, atq; hoc, quod factum est, ab alio esse factum,
& ita deinceps; donec tandem necessariò deveniatur ad
aliquod, quod quidem existat, & non sit factum, sed incre-
atum. Nam hoc consecutarium inde necessariò infertur;
nisi temerè contendere velis, omnia ire vel in infinitum,
vel in circulum; quum tamen illud absurdum sit, hoc in-
eptum.

XVIII. Deinde nec statim ex eo, quod est ens increa-
tum, firmiter colliges: ergo illud ens increatum esse
Deum; quia objectabis, dari quidem ens increatum sed
non tantum unicum, verum plura. Si autem uno plura
sint entia increata, nullum eorum erit Deus, quia à nullo
cætera omnia dependebunt; quum unum increatorum ab
altero in suo esse non dependeat. Quin dices, fieri pos-
se, ut ne omnia creata ab uno increato dependeant, sed eo-
rum quædam ab hoc, quædam ab illo; quum tamen à Deo
omnia dependere debeant.

XIX. Hisce rectè ut occurras demonstrando illud
ens, quod est increatum, esse Deum; præsupponas oportet,
quidnam nomine Dei communiter denotetur. Signi-
ficat hoc nomen Dei (verba sunt Suaresij Disp. Metaph. xxix,
sect. ii, n. v.) quoddam ens nobilissimum, quod & reliqua omnia
superat, & ab eo tamquam à primo authore reliqua omnia pen-
dent, quod proinde ut supremum numen colendum est ac vene-
randum

rādam: hic enim est vulgaris & quasi primus conceptus, quem omnes de Deo formamus, audito nomine Dei. Et ideò ad demonstrandum Deum esse, non satis est ostendere dari in rerum naturā ens quoddam necessarium & à se, nisi etiam probetur illud esse unicum & tale, ut sit fons totius esse, à quo pendent, & illud recipiunt omnia, quæ ipsum esse quoquo modo participant.

XX. Ex quibus liquet, ut firmiter demonstres esse Deum, prius omnino demonstrandum esse, ens increatum esse unicum, & quidem tale, à quo cætera omnia esse suum habeant, & dependeant: nos ita argumentamur: *Quodcumq; ens est ita unum, ut ab eo omnia entia dependeant, id est Deus. Atqui ens increatum ita est unum, ut ab eo omnia entia dependeant. E. ens increatum est Deus.*

XXI. Demonstratio nostra tribus constat, subiecto, affectione & causā, sive ratione à priori. Subjectum est ens increatum. Esse Deum habet se ad modum affectionis demonstrandæ: Esse ita unum, ut ab eo omnia entia alia dependeant, est tamquam ratio à priori, per quam demonstratur, ens increatum esse Deum.

XXII. Major desumta est ex vulgari & quasi primo conceptu, quem voce Dei auditā, omnes sibi formant. In minori duo probanda continentur: I. Ens increatum esse unum. II. Ab eo omnia alia entia dependere.

XXIII. Prius ita demonstramus: *Quicquid essentialiter est singulare, id est numero unum. Sed ens increatum essentialiter est singulare. E. ens increatum est numero unum.* Major evidens est ex naturā & quidditate singularis, cui repugnat multiplicari in suis inferioribus, hoc est, comprehendere sub se plura talia, quale est ipsum, quum hoc solius sit universalis. Si enim homo ex intrinsecā suā naturā & essentiā esset singularis, sive essentialiter esset singularis;

B

laris;

laris; non esset multiplicabilis per plura individua, quæ talia sunt, qualis ipse est.

XXIV. Minor probatur : *Quicquid essentialiter existit, id essentialiter est singulare. Sed ens increatum essentialiter existit. Ergo ens increatum essentialiter est singulare.* Major hujus prosyllogismi probatur; quia existentia non est nisi entis singularis. Minor ejusdem prosyllogismi ita ostenditur : Ens increatum aut essentialiter existit, aut non essentialiter existit. Si prius; habemus, quod intendimus : si posterius; tum ens increatum ita existeret, ut existentia non esset de ejus essentiâ, & posset aliquando non existere, adeoque necessario præsupponeretur aliud aliquod prius, per quod existeret; atque ita non esset ens increatum sive non factum, sed creatum seu factum. At ens increatum seu non factum esse ens creatum seu factum, omninò *ἀδύνατον* est.

XXV. Posterius, quod in minori primi syllogismi probandum est, nimirum ab uno hoc ente increato omnia alia entia dependere, probatu facile est : nam si unum tantum est ens increatum, omnia alia sunt creata. Ergo omnia alia dependent ab illo uno increato.

XXVI. Evidè hoc, quod detur ens summè necessarium, dari quoque ens contingens evincendum restat. Verùm quod rectissime dixit Aristoteles i Top. cap. ix: *Non oportet omne problema aut omnem thesin in questionem revocare, sed eam de quâ dubitare quispiam possit, egens rationis, non pœnæ, aut sensus; nam qui ambigunt, utrum oporteat Deos colere, & parentes diligere, necne; pœnâ: qui verò dubitant, utrum nix sit alba, necne; sensu indigent* : Id etiam valet de hoc problemate, an detur rerum contingentia; proinde Scotus i Sent. dist. xxxix lepidè deridet sententiam eorum, qui negant rerum contingentiam, inquit, *tor-*
mentis

*mentis eos subijciendos, donec fateantur, non esse necessarium
ut torqueantur, sed posse se etiam non torqueri.*

XXVII. Verum enim vero quum semper adversus
externum sermonem obijcere liceat, etsi adversus inter-
num non semper; ut docet Philosophus 1 Poster. anal.
cap. 11 x: hinc fit, ut saepe homines negent, seu quòd
ignorent, quid dicant; seu quòd more seculi, quo nunc
vivitur, præ petulantia manifestissima quæque labefacta-
re seu evertere conentur; quæ si rectè considerent, men-
te & animo inficiari prorsus nequeant. Id quoque heic
usu venit: nam primò quis adeò omnium rerum est
imperitus, ut nesciat, aliqua fieri casu vel fortunâ; e. g. ut
si tripes rectus caderet, ita ut aliquis posset ibi sedere; hoc
utiq; casu factum esse, ait Aristoteles; quia non idcirco ce-
cidit, ut quis ibi sederet, sed id contigit ex accidente? Vi-
deatur Aristot. 11 Phys. cap. v & vi.

XXIIX. Deinde idem ut magis diluceat, hac ratio-
ne firmamus: *Qua sententia omnem omnino libertatem in a-
gendo è medio tollit, ea est absurda. Atqui sententia, qua negat
dari contingentiam in rerum naturâ est talis. Ergò ea est ab-
surda.* Major confirmatur; si omnibus omnino rebus de-
neganda est contingentia seu libertas in agendo, etiam
Deo, angelis & hominibus sua in agendo libertas nega-
bitur, vel eripitur; id quod absurdum est. De homine
eam absurdè negari, inde liquidò constat; quia humana
actiones sive sint rectæ rationi & legibus convenientes,
sive disconvenientes; nec amplius vel bonæ vel malæ mo-
raliter sunt; nec vel laudem, vel vituperium merentur;
nec præmio vel pœnâ dignæ verè & meritò cenferi pos-
sunt. Quæ omnia perquam absurda esse, & ad impie-
tatem & quævis scelera ac vitia bipatentem aperire por-
tam vel ille videt, qui pedem paullum extra inscitiae lu-
tum

rum ponere cœpit. Minor ita probatur; quia si quæ facta sunt, non sunt ex facientis arbitrio, ita ut positis omnibus prærequisitis ad agendum, potuerint fieri & non fieri, sed ex se necessaria sunt; ergo nec pro arbitrio facientis possunt esse & non esse; ac sic in ijs nulla libertas, nulla contingentia est.

XXIX. Denique accedit, quòd præter summum illud ens simpliciter & absolutè ac independentè necessarium, cætera omnia alia suum esse habeant, ita ut illud potuerint non habere & consequenter non-esse; atque ideò aliquam contingentiam obtineant nunc magis, nunc minus. Sic substantiarum finitarum præstantissimæ perfectissimæque potuerunt ante sui productionem non produci, & non esse; sicuti revera quoque antequam producerentur, non fuerunt: aut postquam de nihilo productæ, eodem rediturae, nisi à Deo opt. max. conferrentur.

XXX. Malè quidam argumentati sunt ab ipsâ contingentia abstractè & in universali acceptâ ad res contingentes sive contingentiam rerum particularium. Nam esse contingentiam fortè sit necessarium, propter varios entis gradus: sed hanc vel illam rem contingentem ita fieri, necessarium non est; quia est oppositum in appposito: ecquis enim dixerit necessarium esse Socratem scribere, aut venenum bibere?

XXXI. Validiùs illis pugnasse videntur, qui propter Dei præscientiam, quam uti nihil latere potest, ita ei quoque nihil esse dubium, contingentiam tollere adlaborârunt, argumentati hoc modo: Præscientia Dei non est infallibilis; ergo objecta ejus non possunt aliter evenire. Quod autem non potest aliter evenire, id necessarium est, adeoque consequenter, quæ nobis dicuntur contingere.

tingentia, sunt necessaria: e. g. Deus ab æterno præscivit
Iudam fuisse proditurum Christum; ergo necessario pro-
diturus Christum. Nam si necessarium est antecedens,
utiq; necessarium est consequens, & cum necessitate non
potest simul consistere contingentia vel libertas. Idem
hoc confirmatur vulgari hac Dialecticorum regulâ. *Cujus-
cunq; conditionalis vera antecedens necessarium est, ejus conse-
quens quoque necessarium est.*

XX XII. Verùm respondeo necessitatem esse du-
plicem: una oritur ex intimâ connexionem terminorum;
uti necesse est Deum à nemine dependere: aut saltem ex
causâ necessario operante & ad unum determinatâ, quâ
ratione hoc vel illo die lunam deficere necesse est: altera
provenit ex ipsâ positione effectûs, etiamsi sit liber, & à
causâ liberâ proficiscatur. Hoc pacto necessarium est
Petrum scribere, posito quòd scribat; aut scripsisse, posito
quòd scripserit; aut scripturum esse, posito quòd scriptu-
rus sit; quamvis in Petri potestate sit scribere & non scri-
bere. Vnde ista necessitas non tollit contingentiam, sed
potius præsupponit. Hæc distinctio fundamentum ha-
bet in Aristotele lib. de Interpretat. cap. x, quando inquit:
*Quoniam quicquid est esse ex necessitate quando est, non idem
valet quod simpliciter esse ex necessitate.*

XXXIII. Etsi igitur Deus necessario ab æterno præ-
scivit, Iudam liberè proditurum Christum: non tamen
hæc necessitas vel ex intimâ connexionem terminorum o-
ritur, quia præscientia Dei non habet necessariam conne-
xionem cum prodicione Iudæ; vel ex aliquâ causâ neces-
sario operante & præcedente prodicionem, sed ex ipsâ po-
sitione prodicionis. Posito enim quòd Iudas liberè fu-
erit Christum proditurus, necesse est, proditurum fuisse,
& Deum, qui omnia novit, hoc non ignorare: nihilomi-

ius quòd fuerit proditurus, hoc non provenit ex aliquâ
causâ antecedente, quæ ipsi necessitatem prodendi im-
posuerit. Quocirca non fiunt ideò necessariò, quæ libe-
rè homo agit; etsi Deus illa necessariò prævidit: quia præ-
videndo liberam voluntatem hominis, præscivit ea spon-
te esse facturam. Sicut & nos cum liberè aliquid faci-
mus, id necessariò mente intelligentiâq; cognoscimus: etsi
necessariò non facimus.

XXXIV. Ad regulam Dialecticorum respondeo,
eam habere locum, quando antecedens est necessarium ex
intrinsecâ terminorum connexionem; aut ratione causæ
necessariò operantis, non quando solùm est necessarium
ex accidente, sive ex ipsâ positione effectûs, quæ necessi-
tas neutiquam excludit libertatem aut contingentiam:
id quod ex Durando in 1 Sentent. dist. xxxiix, quæst. iij
liquet, quando ita scribit: *Omnis conditionalis cujus antece-
dens est necessarium, & consequentia necessaria; & ipsum est ne-
cessarium.* Concipi igitur hoc modo potest regula: *Cujus-
cunq; conditionalis necessaria antecedens est necessarium, ejus
consequens etiam est necessarium.*

XXXV. Adhæc datam responsionem nonnullorum Pa-
trum testimonijs confirmare liceret, si hoc argumentum
uberius & subtilius persequi animus esset; sed hoc unum
heic annotare sufficit; Quidam ex ijs affirmant, præsci-
entiam Dei, quâ futura præcognoscit, esse posteriorem
rebus futuris & non priorem. Nec enim ideo aliquid fu-
turum est, quia à Deo futurum præscitur; sed ideo aliquid
à Deo futurum præscitur, quia futurum est. Sed videat-
ur Vasquez in Thom. p. 1, tom. 1, disp. lxxix, cap. vi; Sua-
res. varia opuscula Theolog. lib. 1 de scientiâ futurorum
contingent. cap. ix, num. xvi; Becan. p. 1 Theol. Schol.
cap. xii.

XXXVI.

XXXVI. De quidditate Necessarij & Contingentis
per definitionem utriusque nobis constat. Est enim Ne-
cessarium, *quod non potest aliter se habere* i Post. cap. xxvii,
& v Metaph. cap. v; *sive quod habet essentiam immutabilem.*
Contingens est, *quod potest aliter se habere* i Prior. cap. xii,
& vi Eth. cap. iv; *sive quod habet essentiam mutabilem.* Vbi
de mutabilitate intrinsecâ loquimur. Nam etsi mutabili-
tas extrinseca ad ens simpliciter necessarium constituen-
dum non sufficit; tamē illa cum hoc consistere potest, nec
ei quicquam repugnat; exemplo nobis sit Deus opt. max.
qui est ens summè necessarium, nec tamen operationes
vel actiones ejus quoad extra necessariae sunt, sed contin-
gentes seu liberae. Vt igitur essentia Dei necessaria
est, operatio autem vel actio externa contingens seu libe-
ra: ita etiam illa est immutabilis, hac existente mutabili.

XXXVII. Præterea uti colligere non licet, quod
necessariò est, & non potest non-esse, necessariò agere,
& non posse non-agere: ita pariter colligi nequit, quòd
contingenter est, & potest non-esse, contingenter agere
& posse non-agere. Nam non posse non-esse, summæ
perfectionis est; proinde quò magis unumquodque ne-
cessariò est, eò perfectius esse habet; & quò perfectius ha-
bet esse, eò perfectiorem habet potentiam agendi: hæc
enim illud supponit & arguit. At non item perfectio-
nis semper est, non posse non-agere: nam qui necessariò
agit, tantum potest agere; sed qui liberè agit, potest &
agere & non-agere: jam plus potest, qui potest & agere &
non-agere, quam qui tantum potest agere. Vtrumque
verò posse agere & non-agere in potestate liberè agentis
positum est, idcirco tò posse non-agere, positivè heic
accipi debet, non negativè; hoc enim imperfectionis
foret.

XXXIIX.

XXXIIX. Dividitur porrò ens in necessarium & contingens, atque hanc divisionem enti adæquatam esse, inde liquet; quia nullum datur ens, quod non sit necessarium vel contingens; & rursus nullum datur necessarium vel contingens, quod non sit ens. Prius hac ratione munitur; quia necessarium & contingens sibi opponuntur contradictoriè, & ideo inter ea, ut talia medium dari nequit: ergò alterutrum eorum semper affirmabitur de ente; Necessarium enim est, quod aliter se habere non potest; seu quod non habet essentiam mutabilem: Contingens, quod aliter se habere potest; seu quod habet essentiam mutabilem. Iam quorum rationes formales sunt contradictoriæ, ea quoque sibi invicem per contradictoria opponi necesse est. Posterius hoc modo probatur; quia tam necessarium quàm contingens, ut cætera transcendentia, includunt entitatem. Quod autem entitatem includit, non potest esse non-ens, sed ens esse necesse est. Adde, quòd omne id, quod non repugnat existere, sit ens. At Necessarium & Contingens ut heic accipiuntur, non repugnant existere. Ergo Necessarium & Contingens, ut heic accipiuntur, sunt entia.

XXXIX. At inquires, Necessarium & Contingens non immediatè sibi invicem opponi, sed inter utrumque dari aliquod medium, videlicet liberum. Verùm antequam respondemus, supponimus, contingens dupliciter accipi; Primò quod neque est necessarium neque impossibile; quo sensu Aristot. i Prior. cap. xii accipit, & dicitur, *quod cum non sit necessarium, si ponatur esse, non sequitur impossibile; & est illud, quod si est, potest non esse; & si non est, potest esse.* Secundo, quod dependet à causâ incertâ & indeterminatâ, & ideo si quid huiusmodi contingat, dicitur fortuitò & casu fieri; ut multis explicat Aristot.

Aristot. ii Phys. cap. iv & v. Iam his suppositis, respondeo liberum sub Contingente, priori modo sumto, comprehendendi; idque sic ostendit; quia liberum illud dicitur, quod tam hoc, quam opposito modo se habere potest; ut quod ego jam scribo, hoc liberum mihi est; poteram enim non scribere. Quare quicquid non magis hoc, quam opposito modo se habere potest, id est Contingens, aut sub Contingente comprehenditur. Nam si uno tantum modo se habere posset, esset necessarium. Sed liberum non magis hoc, quam opposito modo se habere potest. Ergo est contingens, aut sub contingente comprehenditur.

XL. Ultimo denique loco paucis considerabimus præcipuas & maximè utiles Necessarij & Necessitatis distinctiones. Nam multis modis fit, ut aliquid sit necessarium, & aliter se habere non possit; utpote vel ob simplicem immutabilitatem; vel ob terminorum connexionem; vel ob aliquam causam, ex quâ effectus suo modo necessariò sequitur; vel ob aliquam suppositionem. Hinc varij necessitatis gradus & distinctiones originem trahunt; ut jam patebit.

XLI. *Necessarium* primò est *Complexum vel Incomplexum*. *Necessarium complexum* est propositio, quæ dicitur necessaria, quia ita vera est, ut falsa esse non possit; & hoc fit duobus modis, *vel materialiter, vel formaliter*. *Materialiter*, quando prædicatum per copulam necessariò jungitur subjecto; ut *albedo est color; homo est animal*: hæc enim prædicata cum suis subjectis adeò necessariò coherent, ut per Dei infinitam potentiam non possit fieri, ut albedo sit, quæ non sit color; aut homo, qui non sit animal. *Formaliter*, quando prædicatum subjecto jungitur, appposito modo Necessarij vel necesse; ut *Necesse est hominem esse animal; necesse est Deum esse justum*. *Necessarium incomplexum* est nudus

C

cus

us terminus, aut res aliqua simplex, quæ aliter se habere non potest; uti Deus est necessarium incomplexum; ita enim se habet, ut aliter se habere non possit; atque hoc necessarium dicitur *in essendo*.

XLII. *Secundò Necessarium incomplexum vel est simpliciter tale, vel secundum quid.* Illud est simpliciter immutabile, quia nullo modo & nullius intuitu non esse aut aliter se habere potest, quale ens est solus Deus. Hoc est, quod intuitu causarum naturalium vel secundarum aliter se habere nequit; quia tamen à Deo, utpote ente primo & summo dependet, non esse vel mutari ab eo potest; ut angeli, anima rationalis & corpora cœlestia sunt hoc modo entia necessaria, quæ antequam crearentur, non fuerunt, & postquam ex nihilo jam facta sunt, eodem reditura, nisi Deus ea sustentaret; atque ita absolute sunt res contingentes, quia respectu causæ primæ aliter se habere possunt; secundum quid tamen necessariæ, quia respectu secundarum non possunt se aliter habere.

XLIII. *Tertiò, Necessarium est, quod sua necessitatis nullam habet causam; ut Deus: vel habet aliquam suæ necessitatis causam sive internam, sive externam, ut homo est rationalis, Spiritus est immortalis.* Cùm autem causa sit quadruplex; Necessarium etiam quod inde arcessitur, totuplex esse oportet; *ut Necessarium ex parte materia; Necessarium ex parte formæ; Necessarium ex parte efficientis; & deniq; necessarium ex parte finis.*

XLIV. *Necessarium ex parte materia est; ut ferrum necessario est dura, quia ex ferro constat; & homo est necessario mortalis, quia ex elementis constat.*

XLV. *Necessarium ex parte formæ est; ut homo necessario est rationalis; corpus necessario est quantum. Necessitas autem ex parte formæ vel est ratione constitutionis; vel*

(com)

consecutionis. Ratione *constitutionis* est, quæ est à formâ, utpote necessario constituyente essentiam formati, sive formati physica, sive Metaphysica, quæ est differentia. Appellatur hæc necessitas *definitionis*, quæ tanta est, ut si ejus oppositum mente concipias, statim contradictio involvatur: ordo enim definitionis ad definitum est ordo essentiæ ad ens, idcirco sublatâ essentiâ, impossibile est non destrui ens: ita sublatâ definitione, impossibile est non destrui definitum: idque non tantum verum est de integrâ definitione, sed etiam de qualibet ejus parte. Ita homo esse non potest, quod animal non est, & quod rationale non est. Ratione *consecutionis* est, quæ est à formâ, ut consequens immutabile; vel quâ affectio aut passio propria necessario dependet ab essentiâ, ut quantitas à materiâ; atque hæc necessitas *demonstrationis* appellatur: quæ tamen per Dei potentiam infinitam tolli aut impediri potest.

XLVI. Vbi notabis, cum dicitur aliquid necessarium esse in ordine ad causas internas, vocem causæ non ita strictè sumendam, sed extentendam esse ad quamvis rationem intrinsicam, etsi revera causa non sit; quomodo prædicata substantiarum spiritualium, ut quod angelus sit intelligens, agens liberum, necessario ipsis conveniunt ex internâ suâ naturâ; licet propriè ex materiâ & formâ non constent. Atque hæc sufficiant de Necessario duplici in ordine ad causam internam duplicem.

XLVII. Necessarium in ordine ad causam externam duplicem, itidem est duplex, & distinguitur in *Necessarium in ordinè ad causam efficientem*, & *in ordinè ad finem*. Illud est, quod agit *vel ex necessitate naturæ, vel violentiæ, vel coactionis*. *Necessitas naturæ seu naturalis* est, cum agens positis omnibus requisitis ad agendum, naturaliter non potest non producere talem effectum; sicut ignis naturali-

naturaliter non potest non urere, videlicet si nactus sit sub-
jectum ad talem actionem habile, & non aliquid obstat:
sed per Dei potentiam fieri potest, ut non urat etiam
materiam aptam. Vbi notetur, quod dixi *naturaliter*,
quia illa necessitas, à Dei potentia utpote superiori fisci
potest, salvâ manente rei essentiâ. Sic ignis esse non de-
fiit, licet per Dei potentiam non combusserit etiam ma-
teriam aptam, utpote tres sanctos viros in fornace arden-
te Babylonicâ. Atque hæc necessitas vocatur *in operando*,
& dicitur Philippo *Physica*, quia quæ hoc modo neces-
saria sunt, tantum respectu caussarum secundarum na-
turalium necessaria sunt: natura enim illorum sic ordina-
ta est, ut à Deo mutari possint; & si divinâ potestate mu-
tentur, aut mutari posse dicantur, nihil contradictionis
implicet.

XLIIIX. *Necessitas violentiæ & coactionis* quæ sit, faci-
lè patet. Quæ tamen duo ita inter se differre volunt
nonnulli; ut in ijs, quæ agentia libera sunt, talis violen-
tia fiat cum displicentiâ, quando contra voluntatem
parere coguntur, atque tum propriè dicitur *Coactio*; ut
cum fur, latro, aut alius facinerosus ad carcerem trahi-
tur à iudice. At in cæteris agentibus non liberis pro-
priè est *violentiæ*; ut quando lapis sursum projectus fer-
tur. Sed hoc non adeò semper observatur: nam & agen-
tia libera aut cognitione prædita violentia in patiuntur;
ut si aliquis homo, aut aliud animal catapultâ in aërem
mittatur, aut manu tuâ arreptâ ego alium feriam, mera
hæc est violentia, non autem coactio. Quin aliqui et-
iam negant coactionem revera esse necessitatem, quum
habeat principium internum; ut ex Ethicis patet: de quo
tamen nunc non est disputandi commoditas.

XLIX.

XLIX. *Necessarium à causâ finali est vel ad esse, vel ad bene esse.* Illud adeò necessarium est, ut sine eo res esse vel subsistere nequeat; ut omni animali sanguineo adeò respiratio necessaria est, ut eâ sublatâ, esse desinat, nec subsistere possit. Hoc verò, quando non requiritur ad finem simpliciter, sed quia is commodiùs hoc, quàm alio pacto obtineri aut haberi potest; ut qui flumen transire velit, expeditiùs id & multò commodiùs nave aut ponte faciat, quàm vado: atque ita navis aut pons illi necessarius est, sed hoc gradu necessitatis: quæ dicitur alias *Necessitas expedientia.*

L. *Quartò Necessitas alia est consequentia, alia Consequentis.* Illa, quando necesse aliquid est esse vel non esse, ex eo quod positum est, aliquid esse vel non esse; etsi nec antecedens nec consequens fortassis in se necessaria sint, sed contingentia. Sic necesse est, ut si homo currit, moveatur; quanquam utrumque sit in se contingens, scilicet quòd homo currat, & quòd moveatur; illo tamen in actu posito, hoc non potest non contingere, atque ita non potest non fieri. Hæc est, quando tam antecedens, quàm consequens in se sunt necessaria: ita necesse est, ut si homo est animal, sit etiam sentiens. Vnde hæc necessitas tantum habet locum in rebus per se necessarijs.

LI. *Quintò; Necessarium aliud est necessitate absolutâ, aliud necessitate suppositionis, vel hypotheticâ.* Illud est, cuius oppositum includit contradictionem; ut Deum esse justum, hominem esse animal. Hoc, quando aliquid in se est Contingens, id est, aliter se habere potest, posito tamen aliquo, non potest non esse, vel posito aliquo, non potest aliter se habere; atque hoc quidem necessarium est, sed ex hypothese.

LII. Ex ijs quæ de varijs Necessarij & Necessitatis gradibus disputavimus, haut difficulter quis conijciat, quot modis dividatur seu distinguatur contingens & contingentia. Primò *Contingens dividitur in Complexum & Incomplexum.* Illud est propositio contingens. Hoc est incomplexum, quod potest esse & non esse, sive est mutabile ad esse & non esse.

LIII. Secundò *Contingens est vel absolute tale, vel secundum quid.* Illud simpliciter est mutabile; id est, ex se potest desinere, sicut ex se incipere, nullâ suppositâ actione Dei extraordinariâ; sic statò tempore prata virent; arbores frondescunt, & bruta sibi similiâ generant. Hoc est, quod etsi ratione dependentiâ à Deo, ut ens creatum, ab extrinseco mutari potest; tamen in sese & ab intrinseco non desinit, nisi supponas actionem Dei extraordinariam, per quam destruat.

LIV. Tertiò *Contingens est, aliud quod est quidem, non tamen necessario, i. e. potest non esse;* ut si Socrates jam ambulat, contingens est eum ambulare: *aliud quod non est, potest tamen esse;* sicut contingens est sedentem stare.

LV. Quartò contingentium alia ad *utramque contradictionis partem habent se aequaliter, ἐπ' ἰσῆς;* & dicuntur aliâs contingentia ad utrumlibet: hujusmodi sunt ea, quæ à libero nostro arbitrio pendent, seu ei subjacent; ut ambulare, scribere, stare; quia hi actus ex parte sui, vel etiam juxta habitudinem ad causam suam proximam, non magis postulant esse, quàm non esse; atque hæc non cadunt sub demonstrationem.

LVI. Alia contingunt *ut plurimum vel plerumque, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ;* ut contingit plerumque & ferè semper hominem

minem nasci quinque digitis in unâ manu; & viros plerumque barbam emittere, non tamen omnes; ut ait Aristot. II Poster. text. LXVII; atque horum datur demonstratio. Aristoteles I Prior. hæc contingentia vocat *πεφυκότα*, quòd in naturâ certam ac determinatam habeant causam, ut hoc potius, quàm alio modo fiant, & ideo quodammodo necessaria dici possint, si non *ἀπλῶς* & absolute, ut ea, quæ materiæ sunt expertia: tamen *ἐξ ὑποθέσεως* cum conditione necessaria sunt, nisi aliquid impederit, ut copia vel defectus materiæ, imbecillitas causæ moventis; sed videatur Aristot. II Phys. cap. ult. LVII.

LVII. Alia rarò fieri dicuntur, & quidè dupliciter, vel ratione temporis tantù, & non ratione causæ: quod autem rarò fit ratione temporis, ratio in promptu est, quia ejus causâ rarò in actu ponitur: ut aliquid rarò quidè subjecto competit, sed positâ tamen ejus causâ in actu, semper & necessariò competit. Sic luna rarò patitur deliquium: at quandoque inter ipsam & solem diametraliter opposita terra collocatur, semper & necessariò eclipsis fit: atque horum quæ sæpe fiunt, demonstrationes & scientia dantur, ut luna defectionis &c. ut ait Aristot. I Poster. text. LXV. Vel ratione subjecti, vel temporis & causæ simul; quod scilicet positâ quoque causâ, rarò accidit. Sic rarò contingit, ut fodiens vineam, inveniatur thesaurum; & hoc est, quod dicitur rarò contingens: atque horum contingentium non est scientia per demonstrationem: *fortuitum enim nec est necessarium, nec plerumque evenit, sed est id, quod præter hæc fit; demonstratio verò est horum alterius &c.* ut docet Aristot. I Poster. cap. XXIV, & II Poster. cap. XIII.

LIX. Quintò Contingens aliud est in essendo, aliud in operando; de utroque jam superius aliquid dictum fuit.

Illud

Illud est, cuius essentia est mutabilis. Hoc autem, quod potest operari & non operari. Et hoc modo contingentia convenit omni agenti libero. Libertas enim est species contingentia, quatenus scilicet contingentia actionibus accommodatur. Atque sic Deus licet in essendo sit ens necessarium; tamen eius operationes possunt esse & non esse, hoc est, sunt contingentes seu liberae. Tantum de Necessario & Contingente.

COROLLARIA.

I.

Si quis confiteatur esse Deum, & neget praescium futurorum, apertissima insania est; ut ait August. l. v de Civitate Dei cap. ix.

II.

Deus certo & infallibiliter cognoscit futura contingentia.

III.

Enunciationes singulares, quae de futuris contingentibus proferuntur, sunt definitae veritatis.

IV.

Aliquis effectus etiam esset liber, posito quod Deus agat ex necessitate naturae.

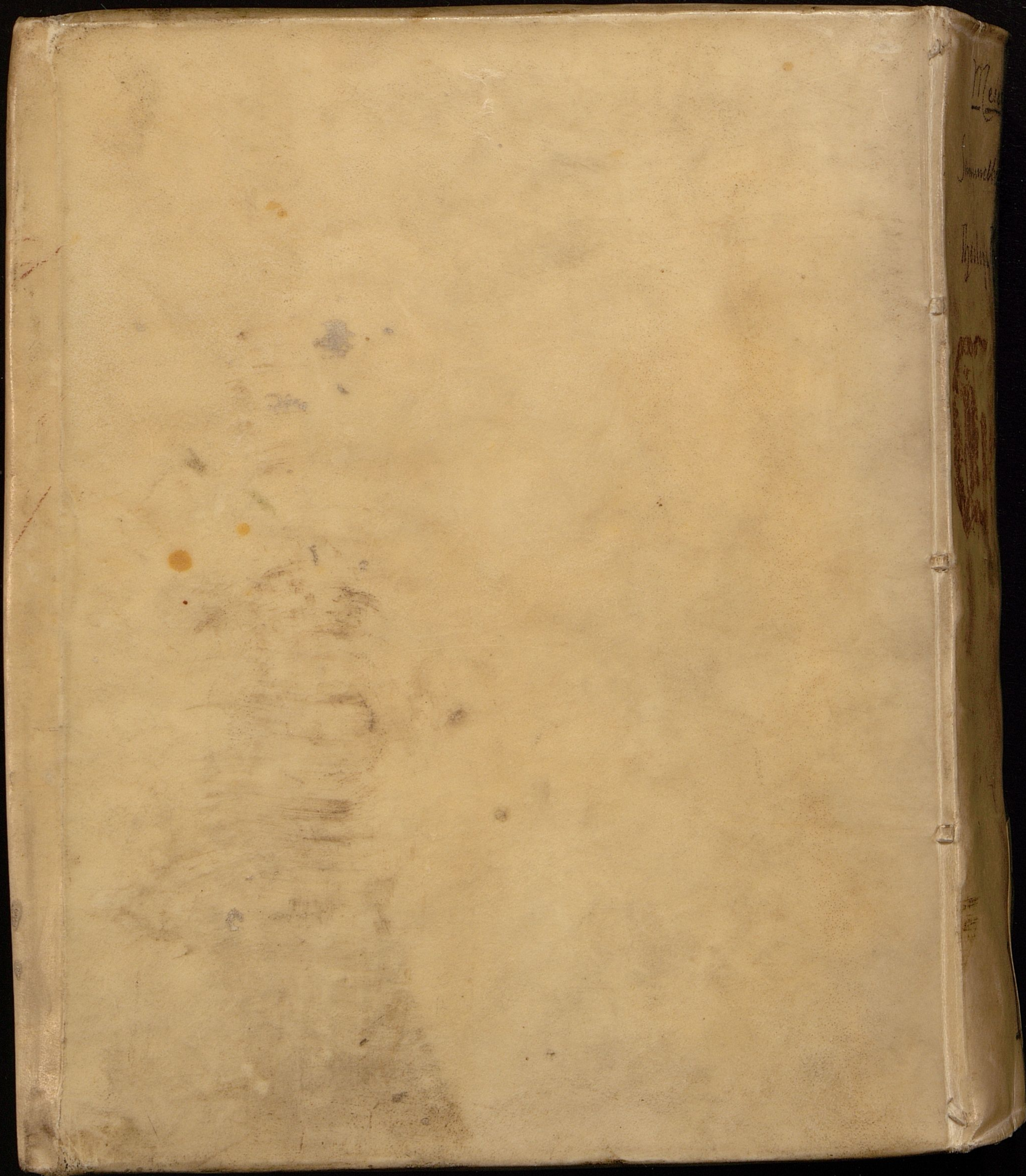
V.

Plus est futurum esse, quam posse esse.

VI.

Dicere futurum, quod futurum est, verum dicere est; uti liquet ex cap. vii, lib. iv Metaph.

DISPUTATIONVM METAPHYSICARVM
VNDECIMA
DE
NECESSARIO
ET CONTIN-

QVAM

PRAESIDE
IOHANNE HOMBORGIO
LOGICÆ PROFESSORE
ORDINARIO,

IN ACADEMIA IVLIA

Die Iunii.

Publico examini subycit

ZACHARIAS PETRI
Brunsvicensis.

HELMÆSTADI,
Typis HENNINGI MULLERI

ANNO MDCCCLIII.

56

